

Skolsäkerhet och anlagda bränder

I princip alla människor i Sverige har en relation till skolan, både som utbildningsorganisation och som en synlig del av den byggda miljön. Sedan lång tid tillbaka är skolan den dominerande institutionen för samhälleligt lärande och genom utbildning förmedlas kunskaper till i första hand unga människor (Säljö 2000:206). Hur detta bör gå till är en fråga för pedagogiken och där ger skolan som byggd miljö både möjligheter och skapar hinder. Kopplingen mellan dominerande pedagogiska strömningar och skolan som arkitektonisk konstruktion kan läsas i ett historiskt perspektiv; var tid och pedagogik motsvaras av ett särskilt skolhus (Alerby m fl 2006:8).

Samtidigt är skolan mer än "bara" en utbildningsinstitution. Där pågår ett lärande som överskrider det som finns i ämnesbeskrivningar, läroböcker och veckoscheman. Inte minst är detta knutet till skolan som en social mötesplats, i första hand mellan barn och unga i samma generation, men även i förhållande till professionella vuxna. Skolan är en av få arenor där barn och ungdomar möts tvärs över olika bakgrundsförhållanden (Gottfredsson 2001:1), även om vidare samhällsförhållande slår igenom och skapar segregerade skolmiljöer.

Skolans miljö kan skapa tillhörighet och trygghet, främja goda relationer och god inläring genom sin utformning. Både den materiella standarden och skötseln av skolan är central, men även att skolans utformning stödjer och uppskattar eleverna, genom att till exempel skapa utrymme för uppvisandet av elevarbeten, ger möjlighet till samvaro och ger en bra arbetsmiljö genom att både vara pedagogisk och visuellt attraktiv. Det rumsliga utförandet kan vara centralt för förekomsten av våld och olyckor. Detta genom att slitage och dålig materialstandard kan orsaka skador samt bidra till otrivsel och dåligt fungerande sociala relationer. Det viktigt att hitta en balans mellan positiv och negativ kontroll i skolmiljön. En av de stora utmaningarna för framtiden verkar vara att skapa trygga och säkra skolhus som även ger utrymme för annat än skolaktiviteter och som kan användas under andra tider eller samtidigt som skolverksamheten.

I såväl skollagen som arbetsmiljölagen regleras frågor om trygghet och säkerhet i skolan. Skollagen ger alla elever rätt till en trygg skolmiljö och från och med förskoleklass räknas skolan som en arbetsplats, vilket innebär att arbetsmiljölagens regler gäller för såväl personal som elever. Däremot gäller inte arbetsmiljölagen för fritidshem, trots att barnen oftast är i samma lokaler med samma materiella förutsättningar.

Det finns även en komplexitet som omgärdar den allmänna uppfattningen om vad trygghet och säkerhet innebär i skolan, vilket påverkar uppfattningen om vilka åtgärder som behöver vidtas för att ha en trygg och säker skola. Över tid har olika kombinationer av risker stått i centrum för diskussionen: på 90-talet var det ett stort fokus på den fysiska säkerheten i skolan i termer av giftfria miljöer, därefter stod trygghet och relationsskapande miljöer i centrum och idag ligger fokus återigen på säkerhet, men nu centrerat kring potentiella gärningspersoner och skalskyddslösningar.

Ur ett socialisationsperspektiv är skolan viktig för unga människor både som utbildningsorganisatör och som plats för bildandet av sociala relationer till jämnåriga och andra viktiga vuxna förutom föräldrarna. I detta ligger även skolans funktion att bedöma och

förmedla till framtida sociala positioner. Barn och unga tillbringar en stor del av sitt liv i skolan och den har central betydelse vad gäller att organisera deras vardagsliv. Ska skolan bli en meningsfull del av ungas liv måste deras vistelse där kännetecknas av kunskapsmässig stimulans samt social och fysisk trygghet.

Så här kan du förebygga anlagd brand på din skola

Anlagda bränder på skolor är både ett fysiskt och ett psykosocialt arbetsmiljöproblem. I arbetsmiljölagen står det *"Arbete ska planläggas och anordnas så att det kan utföras i en sund och säker miljö."* Även i skollagen betonas att *"Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero."*

Av erfarenhet vet vi att brandtillbudet på skolor och förskolor ökar inför skolstarten. För att förebygga detta, vill vi uppmärksamma alla skolor på de ökade riskerna. Det förebyggande arbetet mot anlagda skolbränder kan beskrivas som vilande på två ben. Det ena benet står i skolans säkerhetsarbete. Det systematiska brandskyddsarbetet SBA är grunden det förebyggande insatserna, som skapar säkra fysiska miljöer. Det andra benet vilar i skolans psykosociala förebyggande arbete, värdegrundsarbete och elevhälsoarbete.

Lista på oönskade händelser

Brott, inbrott, misshandel, pågående dödligt våld, sexualbrott och sexuella trakasserier
Hot och våld samt kränkande särbehandling och mobbning. Både interna och externa konflikter
Brand, anlagd brand och obefogade automatlarm
Särskilda geografiska risker, gasutsläpp, olyckor etc
Skadegörelse och klotter

Säkerhetsarbetet

- Systematiska brandskyddsarbetet. SBA-organisation (larmlagring, anläggningskötare för automatlarm, brandskyddsansvarig, utrymningsövning och släckutrustning)
- Kunskap hos personalen som möjliggör säkerhetsrelaterad riskidentifiering och riskhantering
- Eventuell kameraövervakning som en sista utväg med kunskapen om att det endast finns evidens på att kameraövervakning är förebyggande mot en viss typ av brottslighet, planerade brott i parkeringshus och i bostadsområden. Viss effekt kan även aktiva övervakningskameror ha på skolor och även värmekablar vid fasad
- Arbeta med belysning kring skolbyggnaden som ökar möjligheten att bli sedd.
- Inbrottslarm
- Vid behov begränsning av access till skolan och kontroll/registerering av besökare
- Tydlig skyltning för orientering, vid tillbud och larmning
- Incidentrapporteringsystem
- Rutiner för polisanmälan
- Säkerhetsrutiner kring förvaring av stöldbegärligt gods, mobiltelefoner, datorer etc

Dessa risker finns för anlagd brand

- Olåsta fönster och dörrar
- Brännbart material i förråd, elcentraler, trapphus, vindar, källare och andra sporadiskt använda utrymmen
- Olåsta soputrymmen och biutrymmen
- Papperskorgar, placering och material ökar och minskar risken.
- Containerar och motsvarande
- Lastbryggor
- Sopor, t.ex. tomemballage, köksavfall eller tidningshögar utomhus
- Brännbart material som förvaras oskyddat utanför byggnader
- Öppningsbara brevlådor
- Dålig insyn/mörkt/lätt att gömma sig – Tillhåll
- Ökade risker är vid lov och helger.
- Vanliga tidpunkter på året, i anslutning till början och slut på terminen, jul och nyår och påsk (fyrverkerier) och mitt på dagen.

Förhindra att det börja brinna

- Försök hålla grindar och bommar låsta så att inte obehöriga fordon kan köras fram till fasaderna
- Rensa runt fasaderna så att inget brännbart material finns att tillgå.
- Så långt det är möjligt, håll papperskorgarna på skolgården tömda.
- Om containerar finns uppställda på skolgården, ska dessa placeras minst sex meter från närmsta byggnad. Töm containerar från brännbart material inför helger och lov.
- I brevkast på skolornas ytterdörrar förekommer det att fyrverkeriartiklar och dylikt antänds och slängs in. Detta leder oftast till brandtillbud eller i värsta fall till en fullt utvecklad brand.

Minska konsekvenserna av en brand

- Se till att dörrar inomhus till t ex klassrum, lärarrum etc, är stängda då skolan är stängd. Stängda dörrar fördröjer och förhindrar brand- och rökspridning vid en brand.
- Kontrollera att det automatiska brandlarmet fungerar, att inga sektioner är fränkopplade och att överföringen till larmsignal till larmcentralen fungerar

Trygghetsarbete och psykosocialt förebyggande arbete

- Välfungerande elevhälsoarbete, elevhälsoteam i samarbete med pedagoger och övriga relevanta aktörer. Rutiner och kunskap hos personal att identifiera och fånga upp elever och f d elevers avsikt och förmåga att utsätta skolan för hot och ev våld. Vid våldshändelser, hur ska de vuxna agera för att stoppa, larma och varna de andra. Kända kommunikationskanaler vid händelse.
- Välfungerande värdegrundsarbete och likabehandlingsarbete
- Vuxennärvaro och tydliga normer och attityder – nolltolerans mot eldande
- Kunskap hos personalen som möjliggör social riskidentifiering och riskhantering.
- Samverkan med andra samhällsaktörer kring socialt brandförebyggande insatser på individ, grupp och organisatorisk nivå

- Polis, rutiner för polisanmälan och samverkan
- Socialtjänst, rutiner för anmälan, ansökan och samverkan med samtycke från vårdnadshavare
- Föräldrar
- Fritid/Fältare
- Föreningar, uthyrning av skolan på kvällar och helger, övernattningsskolor
- Räddningstjänst

Oönskade händelser kopplat till destruktiva mellanmännsliga relationer, mobbning och konflikter

- Hot- och våldsarbete. Förebyggande riskanalys, rutiner för hantering av händelse samt olaga hot och otillåten påverkan
- Konflikters eskalering kopplat till våld och dödligt våld i skola
- Synliggörande av vilka friktionsytor och flöden i skolans lokaler som skapar konflikt

Ansvarstagande för skolegda domäner/platser

- Uppdatering av trender och händelser på sociala medier som kan påverka elever negativt. Konflikter som eskalerar på nätet som påverkar skolmiljön och elevernas mående.
- Identifiera risker, säkerhetsrisker och friktionsytor som sker från och till skolan. Skolvägen: gåväg, cykelväg, kollektivtrafik samt skolskjuts